

Misijné poslanie cirkvi a jeho napĺňanie v období pandémie Covid-19

doc. PaedDr. Viktória Šoltésová, PhD.

Abstrakt

Misijné poslanie cirkvi je platné rovnako dnes, ako bolo platné v období apoštolov. Ježiš formuloval svoje poverenie pre misiu všetkých svojim učeníkom ako príkaz a uistenie o zmocnení ku jeho vykonaniu. Naša súčasná nielen celospoločenská situácia, ale aj celosvetová pandémia Covidu nám ukázala, že situácia na naplnenie poverenia sa neustále mení. Zaujímalo nás, akým spôsobom môže verejná teológia priniesť podnety pre misiológiu vo veci plnenia veľkého poverenia ku misii. Sústredili sme sa na špecifiká misijne orientovaných aktivít, ktoré zahŕňajú verejnú teológiu, a sú relevantné v strednej a východnej Európe.

Kľúčové slová: misia, cirkev, verejná teológia, pandémia Covid-19

Abstract

The mission of the Church is as valid today as it was in the time of the apostles. Jesus formulated his commission for the mission of all to his disciples as a command and assurance of the authority to carry it out. Our current not only societal situation, but also the global Covid-19 pandemic has shown us that the situation to fulfill the mandate is constantly changing. We wondered how public theology could bring elements for missiology in terms of fulfilling the great commission to mission. We focused on the specifics of mission-oriented activities that include public theology and are relevant in Central and Eastern Europe.

Keywords: mission, church, public theology, pandemic Covid-19

Verejná teológia

Je známe, že v strednej a východnej Európe, bolo náboženstvo počas niekdajších totalitných režimov tlačené do súkromnej oblasti života. Toto bolo uvalené na cirkvi a oni k tomu nemali veľa, čo povedať. Postupom času však cirkvi začali prijímať situáciu nielen ako skutočnosť, ale ako vhodné chápanie kresťanskej viery, to znamená: individualistické, súkromné, duchovné a s dôrazom na vzťah medzi veriacim a Bohom. Uplynulo tridsať rokov od pádu komunizmu, a napriek tomu sa cirkvi z tohto obmedzeného, skresleného a nebiblického chápania viery úplne nezotavili. Práve v tomto konkrétnom kontexte sa ukázalo, že jednou z najdôležitejších a

najnaliehavejších misiologických úloh cirkví v tejto oblasti je obnovenie verejného rozmeru kresťanskej viery.

Jedným z takých dôležitých pokusov o získanie svedectva cirkvi na verejnej scéne je tzv. „verejná teológia“. Verejná teológia je v tomto kontexte dôležitým misiologickým úsilím. Dvojitým dôrazom na ohlasovanie evanjelia a na osobitný prínos kresťanskej viery pre spoločné dobro a pre ľudský rozmach, predstavuje verejná teológia dôležitú formu misiologickej angažovanosti. V dôsledku chápania verejnej teológie ako misie tento proces po prvé prispeje k rozšíreniu definície a rozsahu holistickej misie tak, aby zahŕňala tento konkrétny spôsob vykonávania teológie; po druhé, prispeje k pevnejšiemu prepojeniu medzi verejnou teológiou a misiológiou tým, že posilní názor, že verejná teológia je významným zdrojom pre poslanie cirkvi.¹³⁹

Covid-19 a verejná teológia

Jednou z výhrad je, že teológia je vo svojej podstate poznaním Boha, nie poznaním o Bohu. Obava zo sekularizácie teológie je však v oblasti apologetiky nepresvedčivá. Zvlášť v období, kedy sú aktivity cirkví vytesnené do online priestoru, je dôležitosť verejnej teológie vygradovaná. Ak sa totiž jedná o aktivity, ktoré presahujú pastoračný rozmer a majú jasne misijný zámer, pohybujeme sa bez možnosti osobného kontaktu vo sfére verejnej aj masmediálnej komunikácie (tým myslíme aj sociálne siete a verejné streamovacie kanály, YouTube a pod.). Verejná teológia, nie hádky na sociálnych sieťach, môže v tomto zmenenom svete viesť ku novému využitiu viacerých metód jej aplikácie ako metód v oblasti misijnej práce v spoločnosti počas pandémie Covid-19 a predpokladajme, že aj po nej.

Charakteristika aktuálnych tém verejnej teológie

Okrem teológie stvorenia a enviromentálnej teológie sú aj iné aktuálne témy, ktoré sú súčasťou verejnej diskusie. Verejná teológia je kresťanská angažovanosť a dialóg v cirkvi, vedený najmä so širšou spoločnosťou. Snaží sa o blaho štátu a spravodlivú spoločnosť pre všetkých zapojením otázok spoločného záujmu do budovania spoločného dobra. Toto je kresťanská teológia, ktorá hovorí so spoločnosťou nielen smerom ku spoločnosti. Kresťanský postoj sa prezentuje spôsobom, ktorý je verejne pochopiteľný a umožňuje tak verejnú diskusiu a kritické skúmanie. David Tracy identifikoval tri skupiny, s ktorými by sa mala verejná teológia pokúsiť nadviazať dialóg: spoločnosť, akademická obec a cirkev.¹⁴⁰ Konštruktívna verejná teológia sa zaoberá jej praktickou stránkou, teda praktickými krokmi ako ju realizovať.¹⁴¹

¹³⁹ C. CONSTANTINEANU, *Public Theology: Christian Faith and the Public Sphere in Central and Eastern Europe*, in: *Mission in Central and Eastern Europe: Realities, Perspectives, Trends*. Regnum Edinburgh Centenary Series (34). Oxford, UK, Regnum Books International, 2016, 676-693.

¹⁴⁰ D. TRACY, *The Analogical Imagination: Christian Theology and the Culture of Pluralism*, London, SCM Press, 1981, 3-5. ISBN 978-0-8245-0694-0.

¹⁴¹ E. H. Jr. BREITENBERG, "To Tell the Truth: Will the Real Public Theology Please Stand Up?", in: *Journal of the Society of Christian Ethics*, 23/2 (2003), 55-96, 64-65.

Verejná teológia má byť relevantná aj pre ľudí mimo cirkvi. Je interdisciplinárna, globálna a často sa zaoberá horúcimi témami, ako sú napr. zmena podnebia, multikulturalita a prisťahovalectvo, etické otázky súvisiace so zvládaním pandémie Covid-19 a pod.¹⁴²

Jeden z jej základných postulátov je, že kresťanská viera je viac ako individuálna zbožnosť. Má svoju úlohu pri budovaní mieru, spravodlivosti a spoločného dobra. Je v nej zakorenená snaha prinášať zmeny postupne prostredníctvom sociálnej analýzy, verejného dialógu a formovania morálnej štruktúry spoločnosti. Verejná teológia sa zameriava na spravodlivú spoločnosť pre každého, otvorený dialóg a budovanie spoločného základu.¹⁴³

Má to však svoje úskalia. Príliš veľká váha v oboch smeroch môže spôsobiť, že bude pre verejnosť irelevantná alebo že nebude vydávať zreteľné kresťanské svedectvo.

Pre viac informácií je možné sledovať rozvoj diskusie o rozvoji verejnej teológie aj v časopise *International Journal of Public Theology* (IJPT).¹⁴⁴ V jeho poslednom čísle sa autori venujú práve aktuálnej pandemickej situácii vo vzťahu ku realizácii verejnej teológie. Earl vo svojej štúdií upozorňuje na to, že verejná teológia musí byť svižná a schopná rýchlo reagovať na to, čo sa vo svete okolo nás deje. Prezentácia kresťanského svedectva v období krízy má svoje špecifiká, ktoré potrebujeme reflektovať.¹⁴⁵

Konstruktívna verejná teológia

Konstruktívna verejná teológia sa zaoberá jej praktickou stránkou, teda praktickými krokmi ako ju realizovať. Patrí sem teológia mládeže a oblasť rozvoja spirituality/religiozity v strednej a východnej Európe. Aktivity zamerané na evanjelizáciu mládeže sú dnes zamerané nielen na online priestor, ale aj na iné masovokomunikačné prostriedky. Otázkou je, či má byť priama zvesť pred evanjelizácie najpoužívanejšou metódou v misii medzi mládežou v strednej a východnej Európe. Ako však môžeme túto vekovú skupinu osloviť aktivitami v oblasti verejnej teológie? Ponajprv potrebujeme zmapovať možné presahy teológie do sféry verejného života a potom môžeme upozorniť na tie, ktoré sú relevantné pre mladých ľudí v strednej a východnej Európe. Pokiaľ je snahou verejnej teológie rozprava o Bohu na základe všeobecne prijímanej pravdy vo verejnej diskusii, reagujúc súčasne na aktuálne dianie a krízy, ktoré jednotlivé spoločenstvá prežívajú, potrebujeme takéto spoločne prijateľné východiská na diskurz hľadať v našom kontexte, v konkrétnej subkultúre, v našom spoločenstve. Napriek tomu, že globálne krízy zasiahli aj nás, prežívanie pandémie a klimatickej krízy má svoje individuálne špecifické dôsledky na naše

¹⁴² K. DAY, S. KIM (eds.), *A Companion to Public Theology*, Brill's Companions to Modern Theology. Leiden, Netherlands, Brill, 2017, 1–21.

¹⁴³ S. KIM, *Theology in the Public Sphere: Public Theology as a Catalyst for Open Debate*, London, SCM Press, 2011, 23.

¹⁴⁴ *International Journal of Public Theology* (IJPT) je recenzovaný akademický časopis, ktorý skúma myšlienku a prax verejnej teológie. Časopis od jeho založenia v roku 2007 až do roku 2017 redigoval Sebastian Kim. Od roku 2017 je hlavným redaktorom Clive Pearson z Univerzity Charlesa Sturta v Austrálii.

¹⁴⁵ M. EARL, How Can I Keep from Singing? Being the Church amid the Covid-19 Pandemic, in: *International Journal of Public Theology*, 15/1 (2021), 5-24.

spoločenstvá aj na jednotlivcov. Aj keď sú zo sociologického hľadiska pozorovateľné výskumom presne nezmapované dôsledky sociálnej izolácie mladých ľudí počas pandémie, nejedná sa o identickú situáciu a možný dopad na život konkrétneho mladého človeka (naprieč komunitami a spoločenskými vrstvami).

Praktické aplikácie v lokálnom kontexte na Slovensku

Najaktuálnejšou témou bola v minulom roku pandémia Covid-19, pričom verejná diskusia v mnohých krajinách naberala na seba aj prvky verejnej teológie, a to hlavne v krajinách, kde majú vládnuce strany s proklamovanými kresťanskými hodnotami príležitosť vytvárať platformy a reagovať vo verejnej diskusii. Nejedná sa však o jedinú oblasť, taktiež výskum v oblasti environmentálnych vied prináša nové poznatky na ktoré reagujú teológovia v oblasti stvorenia a Božej starostlivosti o stvorenie (Care of Creation). Prehlbujúca sa klimatická kríza sa stala dôležitou témou verejnej teológie v mnohých krajinách. Jej špecifikom je, na rozdiel od niektorých iných teologických disciplín, že musí pružne reagovať na dianie vo svete, načasovanie je dôležitou súčasťou jej koncepcie. Odvíja sa od tém, ktoré rezonujú v globálnom, ako aj v lokálnom kontexte. Patrí sem aj séria konferencií Lusanne/Svetovej evanjelickej aliancie (Creation Care Network) s témou starostlivosti o stvorenie. V témach, ktoré rezonujú, sa často spomína spoločné dobro (common good), rozkvet spoločnosti (human flourishing) a zdieľaná solidarita (shared solidarity). Vyhýbanie sa teologickým pojmom v diskusii však prináša medzi teológov množstvo kontroverzií a spochybňovanie takejto úlohy teológie. Rozvoj takéhoto teologického myslenia so sebou síce prináša množstvo úskalí, na druhej strane tu je však jeho nepopierateľný misijný rozmer, aktuálny zvlášť v rýchlo sa sekularizujúcej strednej a východnej Európe. V globálnom meradle však naďalej zostáva veľmi aktuálnou téma chudoby a ekonomického poriadku slobody. Vystáva otázka čo nám ponúka biblické svedectvo ku téme chudoby? V Ježišových rečiach a činoch nachádzame návod na individuálny prístup, nie je však jasné, ako sa majú zachovať v takýchto prípadoch vládnuce inštitúcie a authority. Námety na správanie sa politikov v takejto úlohe nachádzame skôr vo vzoroch starozákonných kráľov a prorokov.¹⁴⁶ Inštitucionálna cirkev naopak často chudobných marginalizovala, nehovoriac o dedičstve prepojenia misie s kolonizáciou. S Kristovho príkazu však jednoznačne vystáva výzva pre milosť a odpustenie, ktoré sú ultimátnym meradlom činov jednotlivca aj inštitúcií, ktoré sa venujú pomoci marginalizovaným. Z hľadiska verejnej teológie máme vo viacerých aktuálne preberaných témach veľký potenciál, ale aj limity. Vyžaduje si to počúvanie a rešpektovanie všetkých účastníkov diskurzu, odporúčania sa často prelínajú s tými, ktoré poznáme z ekumenického dialógu. Pokiaľ však máme záujem o teologickú zaangažovanosť vo verejnom priestore, potrebujeme zohľadniť podľa slov A. R. Mortona jednak výrečnosť v presviedčaní a obhajobe, ako aj pozornú tichú vnímavosť.¹⁴⁷ Otázkou zostáva, aký priestor pre verejnú teológiu zostáva ako prijateľná platforma v našej krajine.

¹⁴⁶ R. SIRICO, *A Moral Basis for Liberty*, Grand Rapids, MI: Acton Institute, 2012, 32, ISBN 978-1-938948.01-5., B. HEHIR, [et al.], *Liberty and Power. A Dialog on Religion & U.S Foreign Policy in an Unjust World*, The Pew Forum Dialogues on Religion and Public Life series. Washington: Brookings Institutions Press, 2004., M. J. BANE & L. M. MEAD, *Lifting Up the Poor, A Dialogue on Religion, Poverty & Welfare Reform*, The Pew Forum Dialogues on Religion and Public Life series. Washington: Brookings Institutions Press, Georgetown University, 2003, 70, 79.

¹⁴⁷ C. CONSTANTINEANU, *Public Theology: Christian Faith and the Public Sphere in Central and Eastern Europe*, in: *Mission in Central and Eastern Europe: Realities, Perspectives, Trends*, 681.

Respektíve, kde sa nám môže otvoriť nová oblasť, ktorá umožní teológom osloviť ľudí, ktorí sa nezaujímajú o náboženstvo, kresťanským svedectvom. Prelínanie kresťanskej etiky a ekonomiky je ďalším aktuálnym trendom v diskusii na tému s rozkvetu spoločnosti. Môžeme to vidieť nielen v krajinách západnej Európy a Ameriky, táto diskusia sa prenáša aj do strednej Európy reagujúcej na tému neudržateľnosti menej vyspelých ekonomík post-komunistických krajín s ich sociálnym a zdravotníckym systémom. Aj táto téma je pre nás veľmi aktuálna a pre budúci verejný diskurz by mohli byť skúsenosti z iných kontextov podnetom na zamyslenie sa a hľadanie reálnych modelov, ktoré prinášajú zmenu do bezvýhodiskových situácií. Podnety v tejto oblasti sme získali aj na konferencii s názvom *Loving our Neighbors for the Common Good: Subsidiarity, Responsibility, and Change* (Bologna, 2019) ako aj na pravidelných konferenciách Acton Inštitútu v Grand Rapids (Michigan) v posledných rokoch. Predchádzajúca účasť na Acton University ma viedla k pochopeniu základných hodnôt, ktoré sú z kresťanského hľadiska riešením pre dnešnú spoločnosť. Využívanie týchto princípov v domácom kontexte je pre nás výzvou. Zaujal ma príspevok hlavného rečníka reverenda Roberta Sirica, ako aj ďalších odborníkov, ktorí opisovali efektívne spoločenské kroky, ktoré korešpondujú s mojím výskumom riešenia situácie Rómov na Slovensku s ich osobitnými sociálnymi a kultúrnymi výzvami. Kontextualizácia zvesti evanjelia a správne pochopenie poslania človeka vo svete sú hlavné problémy, ktoré sa v pokračujúcom výskume v spolupráci s Acton inštitútom (Grand Rapids, Michigan) snažíme na Katedre teológie a katechetiky v Banskej Bystrici uchopiť a preniesť do verejnej teológie. Tieto myšlienky sú aj súčasťou ďalšieho výskumu, ktorý realizujeme pod názvom Perspektívy východnej Európy: Veda, teológia a humánna filozofia - Formovanie integrácie viery, vedy a morálky na postkomunistickom Slovensku (*Eastern European Perspectives: Science, Theology and Humane Philosophy - Shaping the Integration of Faith, Science and Morality in Post-communist Slovakia*) v spolupráci s Humane Philosophy Project (podporovaného z John Templeton Foundation). Jedným zo základných cieľov projektu je posilniť naše teologické a filozofické chápanie toho, čo znamená byť človekom z kresťanskej perspektívy v spoločnosti čoraz viac ovplyvňovanej vedeckou epistemológiou. Súčasťou verejnej diskusie by sa tak mal stať interdisciplinárny dialóg medzi teológmi, filozofmi a vedcami s cieľom lepšie porozumieť historickým aj súčasným slovenským postojom k „dvom kultúram“ vedy a viery, ako aj úlohe jednotlivca v spoločnosti. Okrem misijného rozmeru vo verejnej teológii je tu aj potenciál podpory nasledujúcej generácie, smerom k integrovanejšej ľudskej existencii naprieč oblasťami viery a vedy, politiky a rodiny alebo spoločnosti a jednotlivca.

Zoznam použitej literatúry

BANE, M. J. & MEAD, L. M. *Lifting Up the Poor, A Dialogue on Religion, Poverty & Welfare Reform*, The Pew Forum Dialogues on Religion and Public Life series. Washington: Brookings Institutions Press, Georgetown University, 2003.

BREITENBERG, E. H. Jr. "To Tell the Truth: Will the Real Public Theology Please Stand Up?", in: *Journal of the Society of Christian Ethics*, 23/2 (2003), 55–96. ISSN 2326-2176. JSTOR 23561835.

CONSTANTINEANU, C. Public Theology: Christian Faith and the Public Sphere in Central and Eastern Europe, in: *Mission in Central and Eastern Europe: Realities, Perspectives, Trends*. Regnum Edinburgh Centenary Series (34). Oxford, UK, Regnum Books International, 2016, 676-693. ISBN 9781911372172.

DAY, K., KIM, S. (eds.) *A Companion to Public Theology*, Brill's Companions to Modern Theology, Leiden, Netherlands, Brill, 2017. doi:10.1163/9789004336063. ISBN 978-90-04-33605-6.

EARL, M. How Can I Keep From Singing? Being The Church Amid The Covid-19 Pandemic, in: *International Journal of Public Theology*, 15/1 (2021), 5-24. ISSN 1872-5171.

HEHIR, B. [et al.] *Liberty and Power. A Dialog on Religion & U.S Foreign Policy in an Unjust World*, The Pew Forum Dialogues on Religion and Public Life series. Washington: Brookings Institutions Press, 2004.

KIM, S. *Theology in the Public Sphere: Public Theology as a Catalyst for Open Debate*, London, SCM Press, 2011. ISBN 978-0-334-04377-5.

SIRICO, R. *A Moral Basis for Liberty*. Grand Rapids, MI: Acton Institute, 2012, 32, ISBN 978-1-938948.01-5.

TRACY, D. *The Analogical Imagination: Christian Theology and the Culture of Pluralism*, London, SCM Press, 1981, 3-5. ISBN 978-0-8245-0694-0.

International Journal of Public Theology (IJPT) Dostupné online: [23.5.2021]
<https://brill.com/view/journals/ijpt/ijpt-overview.xml>

Doc. PaedDr. Viktória Šoltéssová, PhD.
Pedagogická fakulta UMB
katedra teológie a katechetiky
Banská Bystrica